

Řecký básník, nejstarší známá postava evropského písemnictví.

O Homérově životě víme s určitostí jen to, že byl **rapsód**: putující profesionální upravovatel a přednášeč (při slavnostních příležitostech) hrdinských epických básnických skladeb.

S Homérovým jménem jsou spjaty eposy *Ílias* a *Odysseia*, líčící v umělecké formě **Trójskou válku** a s ní související události. Trójská válka byla součástí pronikání řeckých kmenů do jižní části Balkánského poloostrova a do oblasti Egejského moře. Odehrála se nejspíše **někdy v období 1250 – 1200 př. Kr.** a týkala se nejstaršího řeckého kmene, **Achájů**. O jejich příčinách a průběhu existuje několik hypotéz. S obsahem obou eposů nejvíce souzní ta, která říká, že obě strany konfliktu, útočící Řekové i bránící se Trójané, náleželi ke dvěma různými migračním vlnám Achájů (proto také obě strany hovoří stejným jazykem, tedy řecky, a vyznávají stejné náboženství). Lid staršího achájského osídlení se obohatil vysoce vyspělou krétskou kulturou, mající kořeny ve východním Středomoří, a ovládl (asi kolem r. 1500 př. Kr.) při severním egejském pobřeží Malé Asie městský stát Trója, řecky nazývaný Ílion, kde se pak tamější a achájská kultura proluly. Lid mladšího achájského osídlení, jenž kontakty s vyspělou východní kulturou čerpal zprostředkovaně přes jihořecký městský stát Mykény, pak později Tróju dobyl a zničil mohutným požárem (zaniklou Tróju objevil – s využitím reálií z Íliady – německý archeolog Heinrich Schliemann v 70. letech 19. století).

Homér uvádí jako příčinu řeckého tažení proti Tróji **únos krásné Heleny**, manželky krále Meneláa z řeckého městského státu Sparta, trójským princem Paridem; zápletka má ovšem symbolický charakter: Řekové sami se dodnes nazývají **Hellénové**.

Homér uvádí jako příčinu řeckého tažení proti Tróji **únos krásné Heleny**, manželky krále Meneláa z řeckého městského státu Sparta, trójským princem Paridem; zápletka má ovšem symbolický charakter: Řekové sami se dodnes nazývají **Hellénové**.

Homérské eposy **zprvu** existovaly jako **ústní slovesnost**. Avšak na rozdíl např. od Eposu o Gilgamešovi, jenž vznikl spojením původně izolovaných příběhů, *Ílias* a *Odysseia* již od počátku měly podobu široce komponovaných ucelených děl, jež se stala **úplným vzorovým shrnutím základních událostí ze samého počátku řecké historie** (homérské eposy plnily pro starověké Řeky stejnou úlohu jako Bible pro judaisty či křesťany).

Z hlediska obsažených reálií ovšem *Ílias* a *Odysseia* odrážejí život nikoli v době příchodu řeckých kmenů do Řecka, ale v době svého vzniku, tedy v pozdější epoše označované jako **temné (homérské) období**, které zahrnuje léta **asi 1100 – asi 800 př. Kr.** (archeologicky to znamená přelom doby bronzové a železné).

Homérské eposy se vyznačují několika **přiznačnými rysy**, jimiž jsou:

a) dějová linie je rozdělena na **2 části**: v první se hrdinovi (hrdinům) spíše nedaří, pak dojde díky zásahu bohů ke zvratu a ve druhé části se naopak hrdina propracovává ke zdárnému konci svého dobrodružství;

b) čtenáři je však hlavní děj podáván s využitím **retrospektivní kompozice**: v *Íliadě* se ocitáme až v závěrečných dnech celého desetiletého obléhání a v *Odysseii* titulního hrdinu zastihujeme především na dvoře pohostinného cizího krále: většinu ostatního děje se dozvídáme ze vzpomínkových vyprávění;

c) výstižně, a přitom úsporně zachycené **charaktery postav** (např. Paris versus Meneláos; Helena paralelně s Pénélopé apod.);

d) epická šíře: časté dějové odbočky, mnohdy stupňující napětí;

e) ustálená epiteta (*epiteton* = básnický přívlastek): *rychlonožý Achilleus*, *Istivý Odysseus* apod.;

f) dějová přirovnání: zjemňují drsný účinek, či naopak zvyšují dramatičnost;

g) daktylský hexametr: druh nerýmovaného verše o 6 stopách, jejichž typem je (téměř vždy) daktyl (1 přízvučná slabika a 2 nepřízvučné: – U U), jen poslední stopa je pokaždé spondej (2 přízvučné: – –).

Nejvýznamnější díla:

Hrdinské eposy Ílias (o desetileté Trójské válce; *Kronika trojanská*, asi 1468: prozaické převyprávění *Íliady*, český překlad latinského originálu ze 13. století, první česká tištěná kniha; film *Troja*, Spojené státy aj. 2004: režie Wolfgang Petersen, hraje Orlando Bloom /Paris/, Diane Krugerová /Helena/, Brad Pitt /Achilleus/, Brendan Gleeson /Meneláos/) a *Odysseia* (o následném, rovněž desetiletém putování *Odyssea*, krále řeckého ostrova Íthaka a hlavního strůjce dobytí Tróje – s úskočným využitím mohutného dřevěného koně –, do vlasti; irský, anglicky psaný román James Joyce: *Odysseus*, 1922: filozoficky zaměřená, poněkud provokativní parafráze situovaná do současného Dublinu).

Homér: Ílias: poznámky k interpretaci

Ílias obsahuje **téměř 16 tisíc veršů** rozdělených do **24 zpěvů**. Zachycují několik dnů ze závěru řeckého obléhání maloasijského města Tróje a o mnohých předchozích událostech se dozvídáme z retrospektiv. Epos je pevně propojen s **řeckou mytologií**, jejíž znalost předpokládá. Ačkoli každé školské vyučování o Íliadě začíná Paridovým soudem a končí zničením Tróje, ani jedna z obou událostí v tomto eposu vyprávěna není. Hlavní dějovou linií je **spor mezi Agamemnónem a Achilleem**. Každý z nich získal z okolí Tróje krásnou zajatkyň, z níž učinil svou milenkou. Bohové vyhověli prosbě otce první z dívek a sesláním moru do řeckého tábora přinutili Agamemnona, aby svou zajatkyň propustil domů; král si však jako náhradu přisvojil zajatkyň Achilleovu. Achilleus se rozhněval a odmítl účast v bojích; spor se vyřeší až v 19. zpěvu, kdy se oba muži smíří a Řekové s Achilleem pak nad Trójany zvítězí v bitvě. Smrt trójského prince Hektora a zoufalství jeho otce, krále Priama, předznamenávají blížící se porážku i zkázu Tróje. Z **hlediska kompozičního** tu nacházíme **2 prvky**, s nimiž se jinak setkáváme především v **moderní literatuře**:

a) začátek in medias res (lat. *doprostřed věci*): bez úvodu, přímo doprostřed akce; text tedy začíná rovnou s dějovým napětím;

b) konec s využitím nedourčenosti: bez definitivního rozuzlení či shrnujícího autorského komentáře, takže čtenář se sám musí podílet na hledání záměru, s nímž dílo vzniklo.

Verše jsou psány **daktylským hexametrem**: mají 6 úseků – stop, kdy 1. – 5. stopa je **daktyl** (– U U) a 6. stopa je **spondej** (– –). Každá stopa má tedy stejnou hodnotu 4 dob (2+1+1 / 2+2). Občas se v homérském eposu objeví stopa **trochej** (– U), a to jako 1., 2., 3. nebo 4. stopa (nikdy ne 5. nebo 6.); tato nepravidelnost má oživovat text a zabráňovat stereotypnímu dojmu z poslechu. Uvědomme si ovšem, že překlad nemusí dodržovat tyto nepravidelnosti na týchž místech jako originál.

Když pak už nablízku byli a chystali vzájemný útok,

– U U / – U U / – U U / – U U / – U U / – –

Paris, podobný bohům, šel do boje z Trójanů první,

– U / – U U / – U U / – U U / – U U / – –

Scéna **souboje Parida s Meneláem** zaujme svou živostí. Homér zastává důsledně neutrální stanovisko vůči oběma aktérům. Mladý Paris je atraktivní třicátník, vědomý si předností svého vzhledu (prostě takový antický metrosexuál). Levhartí kůže přes ramena je vypočítaná na vnější efekt, ale přemíra zbraní (luk, meč, dva oštěpy) působí trapně komicky. Že tohle je ten správný dojem, poznáme ve chvíli, kdy proti Paridovi seskočí z válečného vozu Meneláos: urostlý, ale již dosti hřmotný padesátník, odhodlaný uhájit svou důstojnost porážkou drzého floutka, který jej únosem Heleny zasáhl na nejcitlivějším místě.

Paris rychle uskočí zpět a schová se do řad vojska za sebou – tohle má charakter až groteskní karikatury. Z Hektorovy káravé řeči pak cítíme řevnivost mezi bratry, kdy ten rozváznější stojí jen v důsledku pravidla o zvýhodněném prvorozenství až na druhé koleji.

Souboj, v němž se ukazuje, že Meneláův hněv i zkušenosti jsou mocnou zbraní, probíhá jako komiksová scéna. Meneláovo kopí zasáhne Parida jen těsně vedle nejintimnějších míst; Meneláos vzápětí zklamaně zaúpí, když svůj meč rozlomí o hřeben Paridovy přilby, ale hned se vzteky vrhne na mladíka, jenž po předchozím úderu zjevně zakolísal a spadl, chytne ho za řemen přilby a vleče ho k řeckým bojovníkům. Řemen však praskne a Meneláova ruka vymrští přilbu mezi diváky.

Parida ovšem zachrání bohyně Afrodité a Paris se rychle zorientuje. Ač právě utrpěl výprask, sebevědomí má na rozdávání, protože ví o své výmluvnosti vůči ženám i o své zdatnosti v intimní sféře. Na tomhle půdorysu si vymůže opětné projevy Heleniny náklonnosti, protože jeho mládí je prostě hodnota, již hned tak něco nepřekoná. Zdá se tedy, že mu nakonec přece jen vše vyšlo, ale čtenář/posluchač vytuší, že Helena začíná mít života v Tróji právě tak dost a začíná přemýšlet o svém návratu do vlasti.